

S A L O N.

OLVASÓ-ASZTAL.

Egy új regény.

Mintegy két éve lehet annak, hogy Jókai Mór és Áldor Imre urak Tóvölgyi Titusz munkáit melegen ajánlották a közönségnek. Tóvölgyi neve még akkor teljesen ismeretlen volt, s egy-két a középszerűsége alól álló beszélyével nem lehetendokolni Jókai és Áldor közös működését.

Tóvölgyi azóta sok mindenfélét összeirt; végre a tél folytán egy 4 kötetes regénynyel lépett föl, melynek címe: „Az anyák bűne” s ez tulajdonképen az első nagyobb mű, melynek folytán szólni lehet Tóvölgyiről. Röviden szólva tehát „Az anyák bűne” egy ifjú író első irodalmi kísérlete.

Tagadhatatlan, hogy itt ott szép tehetség nyomai csilámlanak meg a hosszan írt regény folytán, de általában véve az egész mű halva született; s inkább egy különféle alkatrészekből álló halom — mint valami organikus egész.

Legnehezebb dolog lenne, ha valaki a mesét akarná elbeszélni, mert ez oly összezilált valami, hogy abból föltöte nehéz kiokosodni.

Fiatallónál már az is baj, hogy a társadalomnak legalsó rétegeiből meríté tárgyát, mert ugyanis személyeinek legnagyobb része s a mi több, maga hősnője is mind büntető-törvény alá eső kisebb-nagyobb foku gonosztevők.

Három hölgyet vesz fel; Antonia a hősnő, Erzsi az egyetlen női alak, ki rokonszenvet képes gerjeszteni és Talifet a Jókai regényeiből kölcsönzött karrikaturája a keleti leányoknak. Ez a három leány mindenik anyja miatt lesz gonosztevő. Antonia anyja kereskedni akar, a más kettőnek pedig épen vágytársul az illető anyák jelentkeznek. A végén, ha jól kivehettük, mindhármán jelen voltak egy mézszárlási jeleneten, hol mint küzdők részt is vettek Bécsben a legközelebbi évek egyikében, a város egyik főutcájában, midőn harmincz — negyven ember csatázott együtt mint Amerika őserdeiben az utolsó Mohikánok, pisztolyokkal, jatagánokkal és késekkel; 10—15 ember halva maradt, és szerencsére, a regény hőseinek legnagyobb része odaveszett.

Antonia szép szőke lány, plastikus tagokkal, melyeket Alfréd a hős megpillant s már csirázó szerelme óriási szenvedélylyé lesz. Antonia egy kisvárosi szegénysorsu polgárnénak a leánya; első ártatlanságában a gyűrűt, gyémántot többre becsüli, mint egy férfi szerelmét, személyes tulajdonait, s mint a szellemi és erkölcsi világ minden birtokát; aztán ő is megszereti Alfrédet a maga módja szerint: egymásután ad két éjjeli légyottot. Tetszik neki az a bravour, melyet Alfréd az aggteleki barlangban kifejtett s tán kész volna megszökni a szegény fiúval, de anyja és valami képtelen gazemberek Bogics Mari, Darázs János meg Bogics Náci mindent elrontanak, Antonia pedig egy gróf kastélyába vonul.

Erre az egész mese elől kezdődik; Alfréd másodszor lesz életmentő, de azért Antonia grófi címet vesz föl, mint közönséges csaló, itálban keres enyhületet, deákokkal tivornyázik és köt barátságot s éli világát. Költi egy vén gróf pénzét pazarul, — s író mégis anyagi ártatlanságban akarja láttatni olvasóival.

Előttünk azonban Antonia demi-monde s annak is a silányabb és jellemtelenebb fajából való.

Milyennek képzei író a női ártatlanságot ha csalás, hamisítás, más pénzének könnyelmű elpazarlása, éjjeli kaland-

zás, hamis czimek elfogadása és bitorolása nem mooskolják be? Hasztalan minden igyekezet mást hitetni el; az ilyen nő jellemtelen, üres alak; szivtelen önző, s ezt mássá sem az író, sem érdemetlen halála nem teszi.

Ha a nyomor kínjai vagy a szerelem magasztos illusioi közt egy fiatal hölgy elbukik, az nem oly nagy bűn, mint Antoniaé ez öntudatos, rendszerrel üzőtt csalása. Még érteném, hogy fiatal írók, mint az ifjabb Dumas, fiatal korukban megkísérlik az ily eltántorodott Gautier Margitokat védeni, kimenteni — de az Antonia jelleme valóban undorító.

Még azt is tudnám érteni, hogy ha mint Manon Lescaut írója, vagy Sand Leone Leoniban a szerelmet a carnalismus tanából magyarázva, már megismert phisikai okoknak tulajdonítaná a vonzalmat s így szólna: Ilyen, meg ilyen volt ugyan Antonia, de daczára ezeknek Alfréd mégis szerette. De hogy író két, a köznapiaság színvonalán anynyira alant álló nőt mint Antonia, folytonosan ideális ártatlanság színébe akarjon burkolni, valóban megfoghatatlan.

Alfréd nem sokkal jobb hős, mint Antonia hősnő. Nem létezhet ember; összeférhetlen részekből összevarrogatott alak. Mert hogy oly okos, oly eszes, oly jó és nemeslelkű bátorszívű ember, oly jó fiú és oly jó testvér, mint azt író leírni igyekszik, olyan hóbortos, olyan együgyű, olyan tehetetlen, olyan bárgyu s olyan szeszélyes legyen — teljesen abszurdum. Midőn két éjjeli légyotton s még vagy öt-hat találkozáson mindig ugyanazt a párbeszédet folytatja Antoniaival: — megvalljuk, egy cseppet se csodálkozunk, hogy Antonia itálban keres menedéket, de bámuljuk, hogy ezt az író nem vette észre.

Végtelen nagy baj, hogy író személyei iránt semmi sympathiát nem tud kelteni — kezdettől végig a legnagyobb közönyt tekintjük Alfréd és Antonia kinlódásait, s halálukat nem értjük.

Egyetlen sympathikus alak az egészben Erzsi a szobaleány, — bár író erre is vet egy pár torzvonást. Ez alak festése, jellemzése azonban sikerül.

Hasonlóképp sikerült egyéniség Darázs János; különösen élete végjelenete, az ebéd melletti elbeszélés teljes drámai erővel s mély lélektani következetességgel van megalkotva.

Még egypár mellék-alak: Kakri Gazsi, és Máté papa meglehetősen sikerültek, de aztán azok az anyák, apák és Heptelesek, Nácik, Kelemenek, grófok, lovagok, Talifetek s a jó isten tudja hány, — mind oly drótra fűzött szörnyecskék, melyek az író regényének gyenge gépezetében úgy csikorognak, a mint azt valaki rángatja.

Az „Anyák bűne” oly monstruosus alakban van előállítva, hogy a valószínűségnek legkisebb árnyalatával sem bír. Az illet meg lehet bámulni, mint a 6 lábú borjut, de az effélének erkölcsi hatása nem lehet.

Ugy látszik író meglehetősen kigondol valamit; e regényében is a tervezetnek némi vékony szálaicskát látjuk; egyes jeleneteknél is van némi nyoma annak, hogy azt jól képzelte az író, — de egészben és részletben, a kivitelben végtelenül gyenge.

Tehetség van Tóvölgyiben, ezt eltagadni nem lehet, és miszivesen teszszük e nyilatkozatot. De még sokat kell tehetségét mivelní, izlését nemesíteni, tollát gyakorolni, a deákos kocsmái élecek szűk látköréből a nagyvilági élet magaslataira emelkedni, s az emberi ter-

mészet ismereteibe mélyedni, mert mai világban a pusztá genialitás (ha van is?) nem képes nagyot teremteni — stán még kevésbé valami jót, sikerest alkotni.

D. F.

FÜRDŐI LEVÉL.

Karlsbad, július 5. 1868.

Kedves barátom! Lelkemre kötötted, hogy az itteni társaséletről — habár nagyjában is — tudósítsalak. Ha ez óhajtatásodnak — mint valószínű — nem felel meg, lehet, hogy a tárgy meddősége, vagy saját felfogásom hiányossága okozza. Különben jól tudod, hogy sokkal komolyabb dologgal foglalkozom, semhogy a társadalmi hiuságok figyelmemet felkölthetnék, vagy hogy éppen időt vegyek magamnak oly dolgok részletes leírására, mikhez nem értek, s a melyekre oly különösen hivatott talentum igényeltetik, mint a tied.

Azonban megnyugtatósdra ki kell jelentenem, hogy az itteni társasélet oly monoton és bizonyos meghatározott rendszabályok közé szorított, hogy valami extravaganciáról szó se lehet, a mint hogy mindenütt szükségkép ilyennek kell lenni, hova az ember inkább az elvesztett egészségnek visszanyerése, semmint annak élvezése végett szokott zárandokolni.

Itt a napnak minden részét mindenki az előirt rendelet szerint egyformán tölti, s legfőlebb csak annyiban különbözik egyik a másiktól, a mennyiben azt a maga részére kellemessé tenni s hasznosítani tudja. Mielőtt azonban részletekbe bocsátkoznám, szükséges hogy e vidék rajzával — habár főületelesen is — megismertesselek, hogy aztán a benső életről magadnak tisztább felfogást merithess.

Tőlünk két út vezet Károlyfürdőbe: Prágán keresztül kényelmetlenebb, de olcsóbb, Égernek kellemesebb. Ez utóbbi vonalon a vasut Passau és Regensburg gyönyörű dunavidékén robogtat el, de eszembe juttatta „Berlin in der Nacht“ panorámáját, melyet gyermekkoromban bámultam, mert e vidéken éppen éjjel surran át a gőzkocsi, midőn a szőke Duna csillámlásánál egyebet élvezni nem lehet; e veszteséget visszafelé Regensburgtól Bécsig a gőzhajó-utazással óhajtom pótolni. Égertől, mely Csehország északi határán fekszik, kocsin hat óra alatt ér az ember hegyenvölgyön keresztül Károlyfürdőbe. Utközben számos üveg- és porcellán-gyárak és sok kőszételep emeli a vidék regényességét. De mindez nem elégíti ki a hosszú utazás fáradalmait által megtört utast; vágyva vágyik ama hely után, melyhez reménysége, boldogsága kötve van, mely az élet legfőbb kincsét, az egészséget s ezáltal önnön és családja nyugalma visszaállítandó lesz; noha a fölötte regényes fekvésű és könyökalku Elenbogen határától kezdve, csaknem egy mértföldnyi hosszúságban fokozatos lejtőség mellett közeledik Károlyfürdőhöz, mégis a sovárgó szem hasztalan keresi azt, mert nagy hegyek közé szorított kanyarultatos völgyben terül el, melyet a Tepel nevű patak kettéhasít és csak akkor látja az ember, ha már benne van. Külsőleg inkább nagyvárosias alakja van, mint fürdői, de a források mind a város közepén fakadnak, s a vizet az utcán sétálva szörpölgetjük, mintha csak a váci-utcában tartanánk szemlét.

Ha már egykor e helyütt megfordultál, biztos lehetsz benne, hogy szivesebb fogadtatásban sehol sem részesülsz. Volt gazdád seregestől siet eléd, és örömtől sugárzó arczzal fejezi ki a viszontlátást, mely neki és családjának, valamint cselédjeinek is jövedelmi forrást nyitott. Mert tudvalevőleg az itteni 5—6000 lélekből álló lakosság, mely az ipar különféle

ágaiban kitűnő szorgalmat s ügyességet fejt ki, leginkább az idegenek költségén tartja fenn magát.

Nem tartozik körömhez, te pedig éppen nem vágyol az után, hogy a károlyfürdői viznek alkatrészeit leirjam, elég nekünk annyit tudnunk, hogy különösen a májbajból eredő betegségekben csodás gyógyerővel bír; miért is Európának — a déli tartományok kivételével — minden országaiból, sőt még Amerikából, Auszália- és Braziliából 5, átlagosan 10—12 ezer idegen fordult itt meg évenként.

Bajos volna meghatározni, hogy melyik nemzetiség van leginkább képviselve, de annyi bizonyos, hogy az oroszok, lengyelek és északi németek a legszámosabbak; ezek után következnek a magyarok, kik szintén nem csekély contingenszt — jelenleg legalább százan vagyunk — szolgáltatnak évenként; és e helyütt nem akarom elmulasztani ama sajátos körülménynek megemlítését, hogy alig van csak egykissé hírneves fürdő, a melyben a magyar- és pedig mindenütt aránylagosan nagyobb számmal képviselve ne volna. Vajjon az-e az oka, hogy nálunk legtöbb beteg van? vagy hogy a magyarszívesen költségek egészségének helyreállításáért, s hazájában nem talál alkalmas fürdőket?

Egy pont van, a hol e sokféle nyelvű és érzelmű embercsoport pele-méle összevegyül — a vízforrás, melyhez megjelenés szerint sorakozva egymás után közeledik az ember, hogy aztán a megtölt pohár után egymástól ismét elváljon, s e rendszabály alól még a köztisztelőben állt özvegy bajor királynő sem tett kivételt, ki csupán legegyszerűbb öltözké és különös nyájassága által volt feltűnő. De valamint nincs szabály kivétel nélkül, úgy van itt is egy nő, ki rangban egykor talán nem állt magasabban, mint ama leánykák, kik a stereotyp „gut Morgen“ köszöntéssel mosolyogva nyújtják az egy pohár vizet, s a ki talán egy véletlen, vagy kiszámított szinpadi mosolylyllyal egy uralkodó csemetét — mely azonban törzsnek is beillik — hódított meg, s a ki most morgatikus állásának fenségét a mivelt közönség lenézésében gyakorolja, s magát azzal fitogtatja, hogy bizonyos távolságra soron kívül állva aranypaszományos inasával ezüst tálcán adatja magának az egy pohár vizet, melyért miniszterek, tábornokok, hercegek és királyok nejei — érdemük és rangjuk kockáztatása nélkül — sor szerint mennek. E színésznőből lett hercegné férje, egy uralkodó család azon ágának tagja, mely csak az imént mondott le a névről, melylyel hazánkban terjedelmes birtokot örökölt. Különben élő bizonyítványa azon élettapasztalásnak, hogy a fölvetett természetet se levetközni, se vasvillával kidobni nem lehet. A hercegnő egyetlen vendége és társnője — midőn itt van — Josephine Gallmayer.

Miután a kura legfontosabb része — a vizivás — reggeli 5 órától nyolcegig befejeztetett, mindenki a reggelizéshez siet, mely kétségtelenül a napnak legkellemesebb részét képezi, nem csak azért, mert physikai okoknál fogva is a kiéhezett gyomor a maga illetményét méltán követeli, és mert az itteni kávé különös jó hirben áll, hanem azért is, mert a reggelizési helyek a várostól 20—40, sőt még több percznyi távolságra eső regényes parkokban, s az időjáráshoz képest — mi itt igen változó — künn a szabadban terebélyes fák alatt, vagy nagy salonokban történik, hová az ember maga viszi el az étvágyához mért 3-4 miniatűr szarvast, és helyet foglal azon asztalnál, melynek társaságához csatlakozni kíván.

És ez alkalommal a kíváncsi szemlélő meggyőződhetik, hogy itt általában mindenki elkülönzött állást igyekszik elfoglalni, különösen és természetesen a családok; a többiek pe-